

ВИДОВИЙ СКЛАД ХУТРОВИХ ЗВІРІВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Зима І.С., гр. Лз-23-1м, **Забродський С.А.**, гр. Лз-23-1м,
Галанін Д.С., гр. Лз-23-1м, **Старцев О.О.**, гр. ЛГ-23-1м
Науковий керівник – д.б.н, проф. **О.Л. Кратюк**
Поліський національний університет

Мисливські угіддя Житомирської області мають значний потенціал ресурсів хутрових звірів. Площа наданих у користування мисливських угідь складає 2142555,1 га.

Згідно даних II-тп «Мисливство» видовий склад хутрових звірів Житомирської області представлений 17 видами трьох систематичних рядів Зайцеподібні (Leporidae), Мишоподібні (Muridae) та Вовкоподібні (Canidae). Наукові назви подано згідно Загороднюка І. [7]. До ряду Leporidae відноситься один вид заєць сірий [русак] (*Lepus europaeus* Linnaeus, 1758). До ряду Muridae належить три представлених у Житомирській області види: бобр європейський (*Castor fiber* Linnaeus, 1758), ондатра звичайна (*Ondatra zibethicus* Linnaeus, 1766) та вівірка звичайна (*Sciurus vulgaris* Linnaeus, 1758). Більш різноманітно у видовому плані представлений ряд Canidae. До цього ряду належить 13 видів місцевої фауни: єнот усурійський (*Nyctereutes procyonoides* Gray, 1834), лисиця звичайна (*Vulpes vulpes* Linnaeus, 1758), вовк сірий (*Canis lupus* Linnaeus, 1758), [тхір] горностай (*Mustela erminea* Linnaeus, 1758), [тхір] ласка (*Mustela nivalis* Linnaeus, 1766), норка європейська (*Mustela lutreola* Linnaeus, 1758), норка американська (*Mustela vison* Schreber, 1777), куниця звичайна (*Martes martes* Linnaeus, 1758), куниця кам'яна (*Martes foina* Erxleben, 1777), тхір чорний (*Mustela putorius* Linnaeus, 1758), борсук звичайний (*Meles meles* Linnaeus, 1758), видра річкова (*Lutra lutra* Linnaeus, 1758) та рись звичайна (*Lynx lynx* Linnaeus, 1758).

Окрім згаданих видів, які обліковуються мисливськими господарствами у межах області є відомості про зустрічі з такими видами як заєць білий [біляк] (*Lepus timidus* Linnaeus, 1758) [6], тхір степовий (*Mustela eversmanni* Lesson, 1827) [10] та шакал [вовк] (*Canis aureus* Linnaeus, 1758). Останній вид до офіційної статистики поки-що не потрапив незважаючи про непоодинокі свідчення лісової охорони та егерської служби мисливських господарств області про зустрічі з ним.

У ХХ столітті Житомирська область стала ареною проведення заходів з акліматизації, інтродукції та реінтродукції. Програмою заходів було передбачено вселення хутрових звірів на територію області. У 1950 році було створено державний мисливський заказник «Ушомир» (у 1959 році реорганізовано в державне мисливське господарство з площею 12,7 тис га.), куди одразу було переселено 21 особину *Castor fiber* із-за меж

України. Згодом, коли чисельність популяції *Castor fiber* зросла, тут проводили відлов тварин для подальшого його розселення у інші мисливські господарства країни [8].

Малоцінність хутра вивірки звичайної спонукала в середині ХХ століття вдатися до спроби акліматизації вивірки телеутки (*Sciurus vulgaris exalbidus* Pallas, 1778), яка за своїми розмірами більша аборигенної та має хутро вищої якості. У 1948 році у межах Житомирської області на території Коростенського району було випущено 170 особин виловлених у Західному Сибіру. Позитивних результатів проведені заходи не принесли і вже до 1954 року, при низькій чисельності перестала обліковуватися [12].

На територію Житомирської області потрапляли і види, інтродукція яких на території України не проводилася. Це єнот-полоскун (*Procyon lotor* Linnaeus, 1758), якого інтенсивно завозили на територію республіки Білорусії. Його вселяли на території Гомельської області у безпосередній близькості до кордону з Україною (точки випусків тварин на відстані 30-40 кілометрів від Житомирської області). Завезені *Procyon lotor* із Азербайжану, їх випустили до Припятьського заповідника. У першій партії було 52 особини, яких вселили у Снядинському лісництві у 1954 році. Через чотири роки, вже друга партія складалася із 38 особин та була випущена в Озерянському лісництві. На початку шістдесятих років ХХ-го століття на території Олевського лісгоспагу (північно-західна частина Житомирської області), почали фіксувати випадки зустрічей з *Procyon lotor*. Однак цей вид у межах регіону не прижився і у наступні роки його не фіксували. Щоправда, можна допустити можливі окремі інвазії *Procyon lotor* на територію північної частини Центрально Полісся.

Шість із двадцяти видів представлених хутрових звірів занесено до третього (2009) видання Червоної книги України (*Mustela lutreola* [2], *Lutra lutra* [4], *Lynx lynx* [14], *Lepus timidus* [5], *Mustela evermanni* [3] та *Mustela erminea* [1]), а ще один – *Meles meles* – був у Червоній книзі другого видання [13]. На регіональному рівні в межах Житомирської області рідкісними визнано *Meles meles* та *Mustela nivalis* [9]. Види хутрових, окрім *Vulpes vulpes*, а також визнаних інтродукованими та інвазійними знаходяться під охороною Бернської конвенції. Вони представлені у різних додатках: *Mustela lutreola*, *Mustela evermanni*, *Canis lupus*, а також *Lutra lutra* у Додатку II, решта – Додатку III [11].

Загальна чисельність хутрових звірів у мисливських господарствах області на початок 2024 року становила 79013 особин. На нашу думку, ключовими популяціями хутрових звірів на території Житомирської області є *Lepus europeus* – 48169 особин, *Castor fiber* – 7448 особин та *Vulpes vulpes* – 3756 особин.

Таким чином, можна вважати, що у межах Житомирської області зустрічається щонайменше 20 видів хутрових звірів.

Література

1. Волох А.М. Горностай (*Mustela erminea* Linnaeus, 1758). *Червона книга України. Тваринний світ*. К.: Глобалконсалтинг, 2009. С. 539.
2. Волох А.М., Роженко М.В. Норка європейська (*Mustela lutreola* Linnaeus, 1758). *Червона книга України. Тваринний світ*. К.: Глобалконсалтинг, 2009. С. 540.
3. Волох А.М. Тхір степовий (*Mustela evermanni* Lesson, 1827). *Червона книга України. Тваринний світ*. К.: Глобалконсалтинг, 2009. С. 541.
4. Волох А.М., Роженко М.В. Видра (*Lutra lutra* Linnaeus, 1758). *Червона книга України. Тваринний світ*. К.: Глобалконсалтинг, 2009. С. 543.
5. Гаврись Г.Г. Заєць білий (*Lepus timidus* Linnaeus, 1758). *Червона книга України. Тваринний світ*. К.: Глобалконсалтинг, 2009. С. 516.
6. Жила С.М. Заєць білий (*Lepus timidus*) у Поліському заповіднику: біотопне поширення і фактори, що його обумовлюють. *Раритетна теріофауна та її охорона. Серія «Праці Теріологічної школи»*. 2008. Вип. 9. С. 223–227.
7. Загороднюк І. Наземні хребетні України та їх охоронні категорії. Ужгород, 2004. 48 с.
8. Кратюк О.Л. Просторово-часова організація популяції бобра європейського (*Castor fiber* L.) на території Житомирської області. *Екологічні науки*. 2024. № 1(52). Том 2. С. 104–109.
9. Про затвердження переліку регіонально рідкісних видів тварин Житомирської області: *Рішення* тридцятої сесії VI скликання Житомирської обласної ради від 19.03.15 № 1460. URL: <https://eprdep.zht.gov.ua/rt-1.html>.
10. Рідкісні і зникаючі види тварин Житомирщини : навч. посіб. / [А. П. Стадниченко, А. П. Вискушенко, О. В. Гарбар та ін.]. Житомир : Волинь, 2003. 176 с.
11. Ссавці України під охороною Бернської конвенції / під ред. І.В. Загороднюка. Київ, 1999. 222 с.
12. Сокур І.Т. Історичні зміни та використання фауни ссавців України. Київ: АН УРСР, 1961. 86 с.
13. Шевченко Л.С. Борсук. *Червона книга України. (Тваринний світ)*. К.: Українська енциклопедія, 1994. С. 407.
14. Шквиря М.Г., Шевченко Л.С. Рись (*Lynx lynx* Linnaeus, 1758). *Червона книга України. Тваринний світ*. К.: Глобалконсалтинг, 2009. С. 546.